

Mirosław Kłusek

**STAN ROLNICTWA POLSKIEGO
LATEM 1946 ROKU WEDŁUG SPRAWOZDANIA
PAŃSTWOWEGO BANKU ROLNEGO**

Państwowy Bank Rolny powstał wkrótce po odzyskanie niepodległości przez Polskę.¹ Zgodnie z koncepcją ówczesnego rządu w kwestii rolnej jego rola miała polegać na udzielaniu długoterminowych kredytów amortyzacyjnych na zakup ziemi z parcelacji, prowadzeniu na własny rachunek parcelacji i kolonizacji gruntów będących własnością państwa polskiego oraz kredytowaniu melioracji. W okresie późniejszym zakres działalności Banku został poszerzony o administrowanie państwowymi funduszami wspierającymi osadnictwo, melioracje i rolnictwo.

Czas okupacji niemieckiej w działalności PBR nie był okresem martwym². Po krótkiej przerwie wznowiły pracę Oddziały Banku w Krakowie, Lublinie, Kielcach i Warszawie oraz Instytucja Centralna z siedzibą w Warszawie. Początkowo praca

---

¹ Został powołany dekretem Naczelnika Państwa z 5 lutego 1919 roku. Nadawał on nazwę na Polski Państwowy Bank Rolny oraz zawierał statut banku. Dekret Naczelnika Państwa z 5 lutego 1919 roku w przedmiocie statutu Polskiego Państwowego Banku Rolnego. *Dziennik Praw Państwa Polskiego* Nr 12, poz. 134.

² M. Kłusek, *Dokumenty do dziejów Państwowego Banku Rolnego*, t. I: 1938–1944, Łódź 2009; idem, *Działalność krakowskiego Oddziału Państwowego Banku Rolnego w pierwszych latach okupacji niemieckiej*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2008, nr 12; S. Riedel, *Działalność Państwowego Banku Rolnego w pierwszych latach okupacji hitlerowskiej*, [w:] *Najnowsze Dzieje Polski. Materiały i studia z okresu II wojny światowej*, t. III, Warszawa 1959.

polskiej administracji PBR ograniczała się do zdobywania środków finansowych na prowadzenie działalności. Za najprostszy i najskuteczniejszy sposób uznano ściąganie zadłużenia powstałego przed 1 września 1939 r. Kiedy okazało się, że akcja windykacyjna w całości pokrywała koszty funkcjonowania Banku, a nawet zaczęła przynosić wymierne korzyści finansowe, okupant zrezygnował z zamiaru likwidacji PBR. W podjęciu tej decyzji nie bez znaczenia było także przekonanie Niemców, że błędem byłoby zakładanie nowego banku obsługującego rolnictwo na terenie Generalnej Guberni, jeżeli już taki bank istniał. Zwłaszcza, że polski personel Banku gwarantował wysoką jakość usług, niskie koszty administracyjne oraz dalsze zaufanie do PBR ze strony ludność polskiej.

Po zakończeniu okupacji niemieckiej PBR kontynuował swoją misję wytyczoną w dwudziestoleciu międzywojennym. Dodatkowo powierzono mu kredytowanie odbudowy, rozbudowy i przebudowy wsi, państwowego i komunalnego przemysłu rolnego, większych gospodarstw rolnych, ogrodniczych i hodowlanych, specjalnych ośrodków i stacji doświadczalnych. Ponadto Ministerstwo Skarbu wspólnie z Ministerstwem Rolnictwa zlecało przeprowadzenie ogólnych akcji kredytowych dla rolnictwa, które nie zostały wcześniej zaliczone do podstawowych zadań PBR. Rozprowadzanie kredytów osadniczych, na odbudowę i rozbudowę wsi oraz kredytów specjalnych planowano przeprowadzić przy pomocy spółdzielni kredytowych wiejskich oraz komunalnych kas oszczędności³.

Wzorując się na okresie międzywojennym Instytucja Centralna Państwowego Banku Rolnego wznowiła od 1945 r. opracowywanie miesięcznych sprawozdań⁴. Sporządzane na podstawie miesięcznych sprawozdań poszczególnych Oddziałów Banku były bazą wyjściową do opracowywania sprawozdań rocznych⁵.

Prezentowany dokument „Sprawozdanie z działalności Państwowego Banku Rolnego za miesiąc sierpień” odnaleziony wśród materiałów krakowskiego Oddziału Państwowego Banku Rolnego przechowywanych w Archiwum Państwowym w Krakowie (sygn. 29/620/80) jest prezentowany po raz pierwszy.

Sprawozdanie Instytucji Centralnej składa się z pięciu części oraz tablic statystycznych. Część pierwsza przedstawia ogólną charakterystyką rolnictwa w sierpniu 1946 r. Omawiane są: warunki klimatyczne, przebieg żniw i prognozowana

---

³ M. Kłusek, *Sprawozdanie Ekonomiczne Oddziału krakowskiego Państwowego Banku Rolnego za rok 1945*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2008, nr 12, s. 371–372.

⁴ Zob. miesięczne sprawozdania Państwowego Banku Rolnego za miesiąc styczeń, luty, marzec, kwiecień i lipiec 1939. M. Kłusek, *Dokumenty...*, dok. 14, 17, 19, 22 i 27.

⁵ Zob. miesięczne sprawozdania krakowskiego Oddziału PBR za rok 1938 i 1939. M. Kłusek, *Dokumenty...*, dok. 1–4, 6–13, 16, 18, 20, 23, 25, 26.

wysokość zbiorów, przygotowania do jesiennej akcji siewnej, stan pogłowia zwierzęcego, przebieg akcji osadniczej i parcelacyjnej oraz odbudowa zabudowań gospodarskich zniszczonych w wyniku działań wojennych. Ze względu na przebudowę struktury tablic statystycznych analiza ruchu cen została przełożona na okres późniejszy.

Rozdział drugi dotyczący sytuacji finansowej Banku zajmuje się obrotem środków pieniężnych na rachunkach bieżących, wielkością i sposobem wykorzystania redyskonta w Narodowym Banku Polskim, stanem kapitałów obcych na rachunkach bieżących i banków „Loro”, rodzajem i wysokością lokat Skarbu Państwa oraz wpływem środków pieniężnych z tytułu procentów i prowizji.

W kolejnej części omówiona jest działalność kredytowa Banku. Kredytobiorcy zostali podzieleni ze względu na kategorie na: rolników indywidualnych, spółdzielnie, związki i instytucje komunalne, przedsiębiorstwa rolniczo-handlowe i rolniczo-przemysłowe, zarządy państwowych ośrodków i gospodarstw wzorcowych, instytucje kultury rolnej, urzędy i instytucje państwowe. Przy kredytach krótkoterminowych omówiona została kwestia przyznanych i wykorzystanych kredytów z podziałem na Oddziały Banku⁶ oraz na cele ich przeznaczenia⁷. Natomiast w kredytach średnioterminowych skupiono się na przedstawieniu etapu ich realizacji na dzień 1 września 1946 r. oraz stopnia wykorzystania kredytów średnioterminowych z podziałem na poszczególne grupy pożyczkobiorców i Oddziały Banku.

W Państwowym Funduszu Ziemi został przedstawiony i omówiony stan należności za działki i inwentarz przejętych przez PBR z podziałem na Oddziały.

Ostania część zawiera ważniejsze spostrzeżenia i dezyderaty Oddziałów PBR. Najczęściej wysuwane postulaty dotyczą: zapotrzebowania na kredyty, ustalania wysokości pożyczek, rozszerzenia akcji kredytu średnioterminowego na zakup koni i trzody chlewnej, szerszej dostępności kredytów osadniczych i podniesienia górnej granicy wysokości tego rodzaju pożyczek.

---

⁶ Łódź, Kielce, Kraków, Warszawa, Poznań z Agenturą w Gorzowie, Katowice, Opole, Radom, Toruń z Agenturą w Bydgoszczy, Gdynia, Gdańsk, Białystok, Wrocław, Lublin, Olsztyn, Szczecin z Agenturą Koszalinie, Rzeszów, Legnica i Częstochowa.

⁷ Cukrownictwo, ogólne cele gospodarstw rolnych, na przetwórstwo owocowe gospodarstw rolnych, eksploatację lasów państwowych, kredyty nawozowe i kredyty żniwne.

PAŃSTWOWY BANK ROLNY SEKRETARIAT GENERALNY

Biuro ekonomiczne
Na prawach rękopisu – wyłącznie do użytku służbowego

SPRAWOZDANIE
z działalności Państwowego Banku Rolnego za miesiąc sierpień 1946 r.

Spis rozdziałów

Rolnictwo w sierpniu 1946 r.
Sytuacja finansowa Banku
Rachunki wynikowe
Działalność kredytowa Banku
Kredyty krótkoterminowe
Kredyty średnioterminowe
Fundusz Ziemi
Ważniejsze spostrzeżenia i dezyderaty Oddziałów PBR
Tablice statystyczne

ROLNICTWO W SIERPNIU 1946 R.**1. Stan pogody**

Warunki atmosferyczne były w sierpniu dla rolnictwa na ogół niekorzystne. Słoneczna pogoda w pierwszej połowie miesiąca ustąpiła miejsca w drugiej połowie obfitym deszczom, a nawet burzom.

Dżdżysta pogoda panowała przez cały miesiąc w woj. wrocławskim. Na grun-
tach nizinnych ziemniaki pokryły się charakterystycznymi czarnymi plamami,
znamionującymi pierwsze stadium ich gnicia na pniu.

Wielka trąba powietrzna nawiedziła pow. bystrzycki woj. wrocławskiego, która
zniszczyła doszczętnie 3 wsie, duże przestrzenie lasów i pozostające w polu zboża.
Wyrządzone straty obliczono na 100 mln. zł.

Pewne szkody w polach wyrządziły burze i grady w woj. śląskim.

Deszczowa pogoda z drugiej połowy sierpnia spowodowała duże szkody rol-
nicze na obszarach o późnym dojrzewaniu zbóż, przede wszystkim w woj. północ-

nych i okolicach podkarpackich. Zżęte, a nie sprzątnięte od razu zboża porastały, powodując w niektórych okręgach do 30% szkód w ziarnie. Zła pogoda opóźniała żniwa w niektórych okolicach do tego stopnia, że jeszcze we wrześniu pozostawały pewne ilości mieszanek jęczmienia i owsa nie zżęte na polach.

W niektórych połaciach kraju jak np. na Lubelszczyźnie i w Rzeszowskim sierpniowe deszcze były po długotrwałej suszy i ogromnych upałach lipcowych bardzo pożądane. Susza groziła dużymi stratami uprawom ziemniaków i roślin pastewnych.

2. Żniwa

Tegoroczna akcja żniwna nie odbywała się jeszcze w normalnych warunkach gospodarczych. Rolnictwo nie posiadało odpowiednich ilości koni, wozów, maszyn żniwnych, ciągników a przede wszystkim rąk roboczych.

Wykonanie żniw wymagało więc nie tylko dużego wysiłku, lecz również sprawnej organizacji, która by wyrównywała istniejące braki drogą przerzucania sił i środków do miejsc zapotrzebowania.

Gospodarstwami potrzebującymi największej pomocy były nowopowstałe gospodarstwa z przebudowy ustroju rolnego, następnie osadnicze i majątki państwowe. Pozostałe musiały polegać przede wszystkim na własnych siłach i w części na obowiązkowej pomocy sąsiedzkiej.

Przebieg żniw nie wszędzie miał przebieg spokojny.

Na obszarach wschodnich musiały jednostki wojska polskiego udzielać rolnikom ochrony przed działaniem band dywersyjnych. Mimo to np. w woj. lubelskim spłonęło w sierpniu od podpalenia 230 gospodarstw rolnych, a w pow. sanockim w czasie napadu na wieś Olchowce około 50 osób straciło życie.

Do końca sierpnia akcja żniwna na prawie całym obszarze państwa została ukończona. Zależnie od stanu pogody żniwa odbywały się w mniej lub bardziej sprzyjających warunkach.

Na obszarach wschodnich żniwa przeprowadzono prawie całkowicie w lipcu i przez cały czas [przy] słonecznej pogodzie.

Brak sprzężaju nie wszędzie zezwolił na całkowite sprzątnięcie zżętych zbóż. Największe trudności miały pod tym względem Ziemie Odzyskane, gdzie ilość koni, mimo dostaw UNRRA była jeszcze ciągle bardzo mała.

3. Zbiory

Ciężkie warunki jesiennej i wiosennej akcji siewnej, wywarły ujemny wpływ na zbiory. Tam, gdzie grunty uprawiono nie dość starannie porosły one chwastami, które w wielu miejscowościach zagłuszyły właściwe uprawy. Brak sprzężaju i rąk roboczych spowodował nie tylko pozostawienie odłogiem części ziemi ornej, ale i powierzchowną uprawę pozostałej. Rozmiar kłeski przybrało miejscami zachwaszczenie pól na Ziemiach Odzyskanych.

Na skutek strat wojennych w pogłowie zwierzęcym rolnicy byli skazani na większe niż kiedykolwiek korzystanie z nawozów sztucznych, których nie zawsze mogli dostać w odpowiednich ilościach.

Na odcinku zaopatrzenia w ziarno siewne dostawy zagraniczne przychodziły z opóźnieniami i często w mniejszych, niż zapowiedziane, ilościach. Zdarzały się wypadki przesyłania ziarna o bardzo silnym zanieczyszczeniu lub mieszanek ziarna ozimego z jarym.

W roku bieżącym pojawiły się wielkie ilości myszy polnych. Plaga ta dotknęła Ziemię Odzyskaną, gdzie wyrządziła wielkie spustoszenia, w niektórych powiatach szkody dochodziły do 80%, w szeregu gmin nawet do 100%, gdyż i słoma była pocięta na sieczkę. Na 1 m² znajdowało się nieraz do 25 nor mysich. W powiatach nadwiślańskich woj. gdańskiego plaga ta przybrała największe rozmiary. Zorganizowano tam w niektórych miejscowościach stołówki dla odżywiania ludności.

Burze gradowe dały się bardzo we znaki woj. krakowskiemu. Długotrwała susza i wielkie upały dotknęły wschodnie tereny powodując nieraz 30% wykruszenia ziarna.

W rezultacie wydajność poszczególnych zbóż była na ogół niska. Na Ziemiach Odzyskanych wahała się ona około 6 q z 1 ha, przy czym niektóre późno obsadzone powiaty zebrały zaledwie 3 do 4 q z 1 ha.

Na ziemiach starych wydajność była znacznie większa i wahała się dla pszenicy około 9 q, żyta 10 q, owsa 12 q i jęczmienia 8 q z 1 ha.

Lepiej niż zbóż zapowiadały się zbiory ziemniaków i buraków.

Zbiory tytoniu zapowiadały się w głównych ośrodkach jego uprawy na ogół dobrze. Mimo suchego lata zbiór z 1 ha szacowano na 8–9 q.

Bardzo niską była wydajność łąk i pastwisk.

Pierwszy pokos z powodu nadmiernej suszy nie dopisał zupełnie.

4. Jesienna akcja siewna

Okolice, które wcześniej przeprowadziły zbiory, wykonały prace przygotowawcze do siewu w tym miesiącu już w bardzo znacznym odsetku. Przebieg prac utrudniała poważnie deszczowa pogoda. Przeprowadzenie podorywek szacowano w zależności od okolicy od 15% do 80%.

Na ogół istniała dążność do obrobienia w tym roku znacznie większego obszaru gruntów ornych niż w ubiegłym.

Starano się przede wszystkim nie pozostawić żadnych odłogów na ziemiach starych, a zmniejszyć je do minimum na Ziemiach Odzyskanych. Ciężący na rolnictwie brak sił pociągowych i rąk do pracy stały w dalszym ciągu na przeszkodzie w wykonaniu planowanych prac.

Uprawie możliwych największych powierzchni stały na przeszkodzie, obok braku sił roboczych i sprzężaju, również znaczne trudności w zaopatrzeniu w dostateczną ilość ziarna siewnego i nawozów sztucznych.

Przydziały zboża dla poszczególnych województw zostały już przyznane i częściowo rozprowadzone w terenie. Niektóre województwa otrzymały w tym miesiącu do 60% zapotrzebowanego ziarna.

Gorzej przedstawiała się sprawa nawozów sztucznych. W niektórych województwach przydziały na cały powiat pokrywały zaledwie zapotrzebowanie na jedną gminę. Rolnicy narzekali, że nawozy zbyt wolno docierały do nich ze składów centralnych.

5. Stan pogłowia zwierzęcego

Olbrzymie straty wojenne w pogłowie zwierzęcym wyrównywane są bardzo powoli dostawami ograniczonymi /UNRRA, Szwecja, Dania/ i przyrostem naturalnym.

Szczególnie dotkliwie dawał się we znaki brak dostatecznej ilości zwierząt gospodarskich na Ziemiach Odzyskanych. W pow. np. świebodzińskim Ziemi Lubuskiej na ogólną liczbę 4.800 gospodarstw 380 nie posiadało żądanego inwentarza, 964 ani jednego konia, a 596 ani jednej krowy. Tam też kierowano przede wszystkim większość przybywających do nas z zagranicy transportów.

Na ziemiach starych powiększanie stanu odbywało się głównie drogą przyrostu naturalnego. Przydziały zwierząt z zewnątrz nie odgrywały tu znaczniejszej roli⁸.

---

⁸ Dwa zdania nieczytelne.

rzeszowskie otrzymało za cały czas działalności UNRRA w Polsce zaledwie 926 szt. koni, podczas gdy woj. gdańskie w jednym tylko miesiącu sierpniu br. 4.400 szt. koni.

Dostawy UNRRA obejmowały oprócz koni również bydło rogate, trzodę chlewną, drób, jaja wylęgowe itp. Niestety dość znaczny odsetek zwierząt przechodził u nas z powodu trudnych warunków transportowych liczne choroby. Brak szczepionek i innych lekarstw utrudniał sztuczne ich zwalczanie. Tak np. na choroby dróg oddechowych wyginęło w niektórych okolicach do 80% ogólnej ilości importowanych kur.

W związku ze zbliżającym się okresem zimowym zarysowywały się przed hodowcami trudności na odcinku pasz. Zbiory roślin pastewnych i pokosy siana wypadły słabo. Już w bieżącym miesiącu pojawiła się miejscami na targach znaczna podaż bydła rogatego, świadcząca o usiłowaniu wyzbywania się przez rolników posiadanego przez nią pogłowia.

Zagadnienie hodowlane nabrało u nas szczególnie na znaczeniu wskutek otrzymywania z zagranicy zwierząt gospodarczych różnych ras. Na hodowcach zaciążył obowiązek wytworzenia najbardziej odpowiednich dla naszych warunków klimatycznych i gospodarczych typów.

6. Rybołówstwo morskie

Niezbyt sprzyjająca pogoda wpłynęła w bieżącym miesiącu na zmniejszenie rekordowych połowów lipcowych.

Na całym obszarze naszego wybrzeża złowiono ogółem 1.760.643 kg ryb, wartości prawie 28 mln. zł. W porównaniu z lipcem zmalały one ilościowo o 746.858 kg przy utrzymaniu ich wartości na tym samym poziomie. Przyczynił się do tego większy udział w dokonanych połowach ryb bardziej wartościowych, jak śledzie, węgorze, łososie itp. oraz podwyżka cen.

Poza powyższymi połowami bałtyckimi złowiono w bież[cym] mies[iącu] 199.140 kg ryb wartości przeszło 18 mln. zł. w wyprawach dalekomorskich. W porównaniu z lipcem połowy te były przeszło dwukrotnie wyższe ilościowo i prawie piętnastokrotnie cenniejsze wartościowo.

Ilość czynnych kutrów zmniejszyła się w bież[cym] mies[iącu] o 7 szt., wzrosła natomiast ilość czynnych trawlerów i łodzi rybackich o 151. Zwiększenie taboru nastąpiło zwłaszcza na obszarze MUR Szczecin, gdzie w związku z przejściem w administrację miasta Trzebiszcza przejęto 7 kutrów żaglowych, 2 motorowe, 2 łodzie motorowe i 14 łodzi wiosłowych.

W sierpniu powrócił z Niemiec odzyskany trawler „Deltra I”. Musiał on jednak przed wyruszeniem na połowy poddany być gruntownej naprawie.

W ostatnich dniach miesiąca przybyło również 10 kutrów odnalezionych w brytyjskiej strefie okupacyjnej Niemiec. Dalsze 4, zwolnione przez władze brytyjskie, oczekiwane były we wrześniu, po usunięciu za granicą licznych uszkodzeń.

Powiększenie taboru następowało następnie przez dalsze podnoszenie zatopionych jednostek oraz budowę nowych na stocznicach.

W dalszym ciągu wzrastała również liczba zatrudnionych rybaków, głównie wskutek napływu nowego elementu osadniczego. W celu fachowego ich szkolenia Państw[owe] Centr[um] Wysz[olenia] Morsk[iego] prowadziło specjalny kurs rybacki oraz udzielało praktyk na czynnych kutrach i trawlerach. O wielkim zapotrzebowaniu na wyszkolonych rybaków i marynarzy świadczył fakt, że nie można było polską załogą obsadzić dwóch posiadanych przez nas statków do połowów dalekomorskich, z których jeden musiał przyjąć załogę, składającą się w większości z Holendrów.

W celu zorganizowania zbytu i ustalenia cen na rybę i jej przetwory powstała z inicjatywy władz rybackich specjalna „Rada Koordynująca”. Składała się ona z przedstawicieli spółdzielni rybackich, firm prywatnych i przedsiębiorstw państwowych, trudniących się handlem lub przetwórstwem rybnym.

7. Osadnictwo i parcelacja

Z braku niezniszczonych wolnych gospodarstw, już dawno rozdzielonych pomiędzy pierwszych zgłaszających się osadników, akcja osadnicza napotyka na trudności.

Jej szybkość i powodzenie zależały głównie i w przyszłości coraz bardziej zależeć będą od rozmiarów mogącej być udzielanej pomocy materialnej nowoprzybywającym.

Napływ osadników na nie obsadzone jeszcze gospodarstwa uległ w bieżącym miesiącu pewnemu zahamowaniu. Wynikło ono z jednej strony z wzmożonych w okresie żniwnym prac w polu, z drugiej zaś z powodu zmniejszenia się transportów repatrianckich. Tym nie mniej w woj. olsztyńskim zdołano osadzić na roli 662, w gdańskim 344 i na Ziemi Lubuskiej 434 rodziny.

Niektóre obszary jak np. Dolny Śląsk i większość powiatów Ziemi Lubuskiej zostały już całkowicie nasycone osadnikami i czasowo zamknięte dla dalszej akcji. Wolne gospodarstwa powstawały jeszcze w wyniku odbywającej się repatriacji

Niemców, opuszczania terenów przez armię czerwoną i prace inwestycyjne (odwładnianie zalanych i odbudowa zniszczonych osiedli).

W woj. olsztyńskim rozpoczęto przesiedlania około 2.000 rodzin osadniczych z gospodarstw, których prawnymi właścicielami okazali się Mazurzy lub Warmiacy. Napotykała ona wśród osadników na duże rozgoryczenie.

Ze stosunkowo bowiem mało zniszczonych osad, uważanych od dawna za swoje własne, dostawali się na znacznie gorsze, a całkowicie prawie zniszczonych budynkach i zapuszczonych polach.

Obok obejmowania poniemieckich gospodarstw chłopskich prowadzona była w całym kraju dalsza parcelacja większych majątków ziemskich. Z zapasu ziemi przeznaczonego na reformę rolną tworzone nowe gospodarstwa i przeprowadzano upełnorolnienie gospodarstw karłowatych.

W celu umożliwienia gospodarowania na parcelowanych majątkach rolnikom, nie posiadającym własnych zabudowań tworzone spółdzielnie parcelacyjno-osadnicze, mające prawo korzystania z urządzeń pofolwarczych w przeciągu okresu niezbędnego na pobudowanie się na własnych działkach, określonego na lat 5.

Nie rozparcelowane jeszcze lub nie przekazane na specjalne cele majątki ziemskie znajdowały się w dalszym ciągu w rękach Państw[owego] Zarz[ądu] Nieruch[omości] Ziemskich. Na Opolszczyźnie np. w końcu sierpnia administrował PZNZ⁹ 288 majątkami o powierzchni 80.030 ha.

8. Odbudowa osiedli wiejskich

Odbudowa zniszczonych w czasie wojny osiedli wiejskich postępowała wśród bardzo dużych trudności powoli naprzód. W bież[ym] mies[iącu] ograniczała się ona w dalszym ciągu głównie do naprawy częściowo tylko zniszczonych budynków, prowadzonych przeważnie własnymi środkami rolników. Jedynie na niektórych obszarach objętych t. zw. skoncentrowaną akcją odbudowy prace inwestycyjne prowadzone były na większą skalę.

Szybkemu usunięciu śladów minionej wojny stał na przeszkodzie przede wszystkim brak drzewa budulcowego. Lasy, znajdujące się w pobliżu zniszczonych wsi, były częstokroć również wyniszczane, a zwózka drzewa z dalszych okolic natrafiała z powodu braku odpowiednich środków transportowych na duże trudności. Wskutek tego ulegały zniszczeniu budynki, wymagające nieraz tylko niewielkiego nakładu pracy i materiału.

---

⁹ Państwowy Zarząd Nieruchomości Ziemskich.

Obok trudności zaopatrzenia się w materiały budowlane, szybką odbudowę wsi opóźniały nieuregulowane stosunki prawne wśród nabywców rozparcelowanych majątków. Bardzo powoli odbywało się mianowicie sporządzanie akt nadania ziemi, stanowiących dowody własności przydzielonych gruntów.

W niektórych miejscowościach wręczano je po raz pierwszy dopiero w bieżącym miesiącu. Na Ziemiach Odzyskanych w niektórych powiatach nie wydano dotąd ani jednemu osadnikowi dokumentów własności.

9. Kształtowanie się cen

Z powodu przebudowy tablic wskaźników omówienie ruchu cen zamieścimy w następnym sprawozdaniu.

Sytuacja finansowa Banku

Sytuacja finansowa Banku w sierpniu charakteryzuje się znacznym wzrostem środków pieniężnych na rach[unkach] bieżących oraz zwiększeniu przyznanego i wykorzystanego redyskonta w Narodowym Banku Polskim, kapitałów obcych na rachunkach bieżących i banków „Loro”.

Stan rachunków bieżących na dzień 1.IX.46 wyniósł 6723,2 mln. zł., co stanowi wzrost w porównaniu do stanu z dnia 1 sierpnia o 884,8 mln. zł.

Największą pozycję w rachunkach bieżących stanowią salda urzędów i instytucji państwowych, które wyrażają się kwotą 5286,2 mln. zł.

Salda rachunków przedsiębiorstw państwowych wynoszą 1107,2 mln. zł.

Stan sald rachunków osób i firm prywatnych wyraża się kwotą 108,7 mln. zł.

Pozostały stan sald rachunków bieżących w kwocie 212 mln. zł. przypada na rachunki urzędów i instytucji komunalnych (58 mln. zł.), instytucji spółdzielczych (28 mln. zł.) instytucji społecznych (80 mln. zł.), oraz innych (52 mln. zł.). Salda rachunków bieżących instytucji państwowych uległy w m-cu sierpniu zwiększeniu o 626 mln. zł. Najwięcej uległ wzrostowi bezprocentowy rachunek Ministerstwa Apropozycji i Handlu, Biuro Fund[uszu] Aprop[izacyjnych], a mianowicie o 469 milionów złotych (stan na 1 sierpnia 1946 r. 1803 mln. zł., na 1.IX.[19]46 r. 2272 mln. zł.). 1,5% rachunek Ministerstwa Aprop[izacji] i Handlu wzrósł z 2038 mln. zł. wg stanu na dzień 1.8.[19]46 do 2.178 mln. zł., według stanu na 1.IX.[19]46 – wzrost za tym wynosi 140 mln. zł.

Na rachunku tym mieszczą się należności wpłacane przez firmy prywatne z tytułu dostaw UNRRA.

Salda rachunków przedsiębiorstw państwowych i będących pod zarządem państwowym wzrosły o 114 mln. zł.

Rachunki osób prywatnych, instytucji społecznych, instytucji spółdzielczych i innych zwiększyły się w stosunku do miesiąca poprzedniego o 100 mln. zł.

Na te pozycje składają się drobne zwwyżki różnych instytucji i osób prywatnych.

Stan wykorzystanego redyskonta w Narodowym Banku Polskim z 1244,7 mln. zł. wg stanu w dniu 1.VIII.[19]46 wzrósł do 1.326,1 mln. zł wg stanu na dz. 1.IX.[19]46, zwwyżka stanowi 81,3 mln.

Redyskonto w Narodowym Banku Polskim w milionach złotych

Rodzaj kredytu dyskontowego	Kwota przyznana na dz. 1.VIII.46	Kwota przyznana na dz. 1.IX.46	Zmiany	Zredysk. na dz. 1.VIII.1946	Zredysk. na dz. 1.IX.1946	Zmiany
Zwyczajny	446,0	400,0	-46,0	100,6	263,7	+163,1
Specjalny	2591,2	5130,0	+2538,8	1144,0	1062,3	-81,7
Razem:	3037,2	5530,0	+2492,8	1244,7	1326,1	+81,4

Jak widać z załączonego wyżej zestawienia jest bardzo duża rozpiętość między kwotą przyznaną, a wykorzystaną.

Wysokość niewykorzystanego redyskonta wynosi 4203,9 mln. zł.

Rachunek Banków Krajowych „Loro” zwiększył się w porównaniu z ubiegłym miesiącem zaledwie o 19,0 mln. zł. Osiągając stan w dniu 1.IX.[19]46 r.: 285,2 mln zł.

Różne natychmiast zobowiązania pozostały prawie bez zmiany, zmniejszyły się zaledwie o 0,8 mln. zł.(stan na dz. 1.IX.[19]46 r. 24,9 mln. zł.).

Wkłady terminowe i oszczędnościowe stanowią bardzo znikomą część środków obrotowych Banku, stan ich w dniu 1.IX.[19]46 wynosi zaledwie 1,7 mln. zł.

Lokaty Skarbu Państwa zmniejszyły się o 9 mln. zł.

Załączona niżej tablica ilustruje rodzaje i wysokość udzielonych lokat.

Porównanie lokat Skarbu Państwa w mln. zł

Cel gospodarczy lokat	Uzyskane lokaty wg stanu na 1.VIII.1946 r.	Uzyskane lokaty wg stanu na 1.IX.[19]46	Zmiany
Skup zboża	9,1	9,1	–
Osadnictwo na Ziemiach Zachodnich	150,0	150,0	–
Odbudowa osiedli zniszczonych podczas działań wojennych	70,0	70,0	–
Finansowanie Synd[ykatu] Plantatorów Tytoniu	13,0	4,0	–9,0
Razem:	242,1	233,1	–9,0

Zmniejszeniu o 9,0 mln. zł. uległa lokata na sfinansowanie Syndykatu Plantatorów Tytoniu.

Stan kasy i sum do dyspozycji łącznie z biletami skarbowymi uległ nieznacz-
nemu spadkowi z 1157,5 mln. zł. w dniu 1.8.[19]46 do 1113,0 mln. zł. w dniu
1.IX.[19]46 (zmniejszenie 44,5 mln. zł.).

Suma ogólna udzielonych kredytów osiągnęła w dniu 1.IX.[19]46 stan 7146,8
mln. zł., co w porównaniu ze stanem na dzień 1.VIII.[19]46 stanowi wzrost o 958,2
mln. zł.

Największy wzrost udzielonych kredytów krótkoterm[inowych] wyrażający się
cyfrą 463,1 mln. zł. występuje w rachunkach bieżących.

Rachunki wynikowe

Wpływy na procenty i prowizje roku 1946 wyniosły do dnia 1.IX.46 r. 201,3
mln. zł., co stanowi nadwyżkę nad kosztami handlowymi o 64,9 mln. zł.

Największą nadwyżkę wpływów posiadają Oddziały: Warszawa, Łódź. Niedobór
poza Instytucją Centralną wykazuje tylko Oddział w Szczecinie i Agentury
w Gorzowie i w Bydgoszczy.

Wpływy z tytułu procentów i prowizji

r. [19]46 do dn. 1.IX.46 wyniosły

201.309 tys. zł.

Stan wydatków personalnych

62.854 tys. zł.

Stan wydatków rzeczowych

53.113 tys. zł.

Zaliczki na pobory pracowników	20.435 tys. zł.	136.402 ty. zł.
Nadwyżka wpływów z tytułu procentów i prowizji nad kosztami handlowymi		64.907 tys. zł.

Działalność kredytowa Banku

Jak z załączonych zestawień wynika stan kredytów znanych zwiększył się o sumę 1.880.380 tys. zł., a – wykorzystanych – o 958.196 tys. zł. 50,2% wykorzystanych kredytów przypada na Oddział w Warszawie (3.588.017 tys. zł. vide tablica nr 3). Następne miejsce zajmuje Łódź (1.696.116 tys. zł., czyli 23,6%); udział pozostałych Oddziałów wynosi od 6,6% (Poznań) do 0,2% (Częstochowa, obejmująca swą działalnością tylko jeden powiat częstochowski i Agencja w Gorzowie).

Według podziału kredytów na kategorie kredytobiorców najpoważniejszą pozycję stanowią przedsiębiorstwa rolniczo handlowe i rolniczo przemysłowe, poza tym urzędy i instytucje państwowe oraz zarządy państwowych ośrodków i gospodarstw wzorowych.

Kredyty dla przedsiębiorstw rolniczo-handlowych i rolniczo-przemysłowych wzrosły w ciągu sierpnia z 51,5% ogólnej sumy wypłaconych kredytów do 55%, a dla zarządów Państwowych Ośrodków i Gospodarstw Wzorowych oraz instytucji kultury rolnej z 11,9% do 12,4%, pozostałe grupy wykazują spadek: urzędy i instytucje państwowe z 18% do 13,8%, rolnicy z 12,2% do 11,9%, spółdzielnie z 1,9% do 1,6%, związki i instytucje komunalne z 3,2% do 3%.

Spadek ten i w stosunku procentowym do ogólnej sumy, jak i w cyfrze absolutnej dotyczy tylko sum wypłaconych urzędowi i instytucjom państwowym (lasy państwowe), w pozostałych zaś kategoriach kredytobiorców, to – jak obrazuje załączona tablica str. 13a¹⁰ cyfry absolutne uległy wyższe.

Podział łącznej sumy kredytów przyznanych i wykorzystanych wg grup gospodarczych ilustruje tablica[6]. Jak widzimy, największy wzrost wykorzystanych kredytów przypada na przetwórstwo mięsne, rybne i konserwowe (+ 264.257 tys. zł.), na cukrownictwo (+203.666 tys. zł.) i na kredyty dla gospodarstw rolnych na cele ogólne (+231.780 tys. zł.).

¹⁰ Zob. tabela „Stan wypłaconych kredytów wg kredytobiorców”.

Kredyty krótkoterminowe

Z ogólnej sumy przyznanych (9.331.839 tys. zł.) i wykorzystanych (7.146,850 tys. zł.) kredytów wg stanu na dzień 1 września rb. przypada na kredyty krótkoterminowe:

a) przyznane – 8.060.545 tys. zł. i b) wykorzystane – 6.055.806 tys. zł.

W porównaniu z m-cem lipcem rb. w stanie kredytów przyznanych nastąpił wzrost o sumę 1.653.476 tys. zł., a w wykorzystanych – o sumę 773.459 tys. zł.

Pod względem rozmiarów akcji kredytowej przoduje O¹¹/Warszawa (3.186.815 tys. zł.), następną miejscę zajmuje Łódź (1.591.753 tys. zł.). Na te dwa Oddziały przypada ca 79% wykorzystanych kredytów krótkoterminowych (4.778.568 tys. zł.), w których najpoważniejsze pozycje stanowią:

w O/Warszawa:

a) cukrownictwo		1.052 mln. zł.
b) na ogólne cele dla gospodarstw rolnych		630 mln. zł.
c) na przetwórstwo owocowe	ca	634 mln. zł.
d) na eksploatację lasów państwowych	ca	220 mln. zł.
e) kredyty nawozowe		169 mln. zł.
f) kredyty żniwne		72 mln. zł.

w O/Łódź :

a) na eksploatację lasów państwowych		762 mln. zł.
b) Państw[owe] Przeds[iebiorstwo] Traktorów i Maszyn Roln[icznych]		670 mln. zł.
c) kredyty żniwne		51 mln. zł.

Poza 3-ma Oddziałami, wykazującymi w okresie sprawozdawczym spadek, a mianowicie:

w tys. zł.

- 1) Łódź z sumy 1.796.060 zł. do sumy 1.591.753 zł.
- 2) Kielce z sumy 62.770 zł. do sumy 45.207 zł.
- 3) Kraków z sumy 79.593 zł. do sumy 79.308 zł. (spadek nieznaczny)

¹¹ Oddział.

We wszystkich pozostałych Oddziałach nastąpił wzrost:

- 1) Warszawa z sumy 2.415.451 zł. do sumy 3.186.815 zł.
- 2) Poznań z Agenturą w Gorzowie z sumy 189.235 zł. do sumy 229.846 zł.
- 3) Katowice z sumy 144.668 zł. do sumy 171.381 zł.
- 4) Opole z sumy 69.943 zł. do sumy 118.012 zł.
- 5) Radom z sumy 92.945 zł. do sumy 100.609 zł.
- 6) Toruń z Agenturą w Bydgoszczy z sumy 79.775 zł. do sumy 99.467 zł.
- 7) Gdynia z sumy 85.540 zł. do sumy 92.614 zł.
- 8) Gdańsk z sumy 73.888 zł. do sumy 81.189 zł.
- 9) Białystok z sumy 48.782 zł. do sumy 50.659 zł.
- 10) Wrocław z sumy 32.772 zł. do sumy 48.287 zł.
- 11) Lublin z sumy 35.775 zł. do sumy 38.179 zł.
- 12) Olsztyn z sumy 29.443 zł. do sumy 35.042 zł.
- 13) Szczecin z Agenturą w Koszalinie z sumy 20.739 zł. do sumy 29.674 zł.
- 14) Rzeszów z sumy 26.917 zł. do sumy 28.905 zł.
- 15) Legnica z sumy 5.083 zł. do sumy 14.110 zł.
- 16) Częstochowa z sumy 13.421 zł. do sumy 14.759 zł.

W liczbach absolutnych największy wzrost wykazuje O/Warszawa, w stosunku procentowym – O/Legnica.

Kredyty średnioterminowe

Stan kredytów średnioterminowych w poszczególnych etapach ich realizacji przedstawiał się na dzień 1 września rb. następująco:

Stan wypłaconych kredytów wg kredytobiorców w tysiącach złotych

Kategorie kredytobiorców	Na dzień 1.VIII.1946	%	Na dzień 1.IX.[19]46	%	Zmiany
Ogółem	6.188.654	100,0	7.146.850	100,0	+958.196
Rolnicy	755.833	12,2	852.088	11,9	+96.255
Spółdzielnie	115.193	1,9	116.144	1,6	+951
Związki i instyt[ucje] komunalne	200.826	3,2	212.255	3,0	+11.429
Przedsiębiorstwa rolniczo-handlowe i rolniczo-przem.	3.184.425	51,5	3.926.170	55,0	+741.745

Kategorie kredytobiorców	Na dzień 1.VIII.1946	%	Na dzień 1.IX.[19]46	%	Zmiany
Zarządy państw. ośrodków i gospodarstw wzorowych oraz instytucji kultury rolnej	734.670	11,9	890.867	12,4	+156.197
Urzędy i instytucje państw[owe]	1.116.087	18,0	984.946	13,8	-131.141
Różni	81.620	1,3	164.080	2,3	+82.460

	Kredyty zlecone przez CUP	Kredyty inne	Razem
a) zlecone	2.498.451 tys. zł.	188.000 tys. zł.	2.686.451 tys. zł.
b) przyznane	1.167.225 tys. zł.	164.089 tys. zł.	1.331.314 tys. zł.
c) wykorzystane	936.010 tys. zł.	55.034 tys. zł.	1.091.044 x) tys. zł.

x) Do tej kwoty dodać należy 40 mil. zł. przeznaczonej Bankowi Spółek Zarobkowych do rozprowadzenia na osadnictwo na ziemiach nowoodzyskanych. W bilansie Banku suma 40 mil. zł figuruje jako kredyt w pozycji „Pożyczki z lokat Skarbowych”.

W sumie tej mieści się około 20 mil. zł. pożyczek konsumpcyjnych, z kredytu osadniczego na ziemiach nowoodzyskanych z terminem płatności 1-rocznym.

W porównaniu z m-cem lipcem wysokość kredytów zleconych zmianie nie uległa; stan kredytów przyznanych wzrósł o sumę 226.904 tys. zł., a wzrost kredytów wykorzystanych wynosi sumę 184.737 tys. zł.

Zamieszczona na str. 18¹² tablica ilustruje rozwój akcji kredytowej wg grup pożyczkobiorców.

Gros tych kredytów stanowią kredyty zlecone przez CUP. W okresie sprawozdawczym w ich wykorzystaniu nastąpił wzrost o sumę 176.689 tys. zł. do sumy 936.010 tys. zł., stanowiącej 37,4% ogólnej sumy kredytów zleconych.

Stopień wykorzystania, kredytów przez poszczególne grupy pożyczkobiorców jest bardzo różny, np.: kredyt na osadnictwo na Zachodzie w 91,8%, na osadnictwo wewnętrzne – 6,3%, na zagospodarowanie działek z parcelacji – 1,6%; przemysł cukrowniczy – 31,6%, lnianski 26% itd.

Przyczyna tego stanu leży przede wszystkim w różnych terminach uruchamiania kredytów, np. kredyt na osadnictwo na Zachodzie (91,8% wykorzystany) był zlecony w drugiej połowie 1945 r., a kredyt na osadnictwo wewnętrzne (6,3% wykorzystany) w lipcu br. Poważną również rolę odgrywają: rodzaj pożyczek

¹² Zob. s. 12–13.

i tryb postępowania przy ich udzielaniu, różnorodność formalności wymaganych przy przyznawaniu kredytów, sprawność instytucji współpracujących z n/Oddziałami przy rozprawdzaniu kredytów itp. (vide „Ważniejsze spostrzeżenia i dezyderaty Oddziałów” str. . . . . .¹³).

Wymienione w wyżej wspomnianej tabeli „Kredyty Inne” obejmują: a) kredyty hodowlane, b) końskie, c) dla Warmiaków i Mazurów, d) dla przemysłu spożywczego ZO i e) Agril.

Najpoważniejszą pozycję w tych kredytach stanowi kredyt koński (60.000 tys. zł.), z którego wykorzystano 54.369 tys. zł. Drugie miejsce zajmuje kredyt dla przemysłu Spoż. ZO (46.000 tys. zł.) z sumą wykorzystaną 24.004 tys. zł.

Z kredytów hodowlanych (21.000 tys. zł.) wykorzystano 15.840 tys. zł., dla Warmiaków i Mazurów (6.000 tys. zł.) – 5.821 tys. zł. Kredyt „Agril” został wyczerpany całkowicie.

Stan wszystkich kredytów średnioterminowych wg Oddziałów obrazuje niżej zamieszczone zestawienie¹⁴:

Oddział	zlecone	zapromesowane	wypłacone	stosunek
	w tysiącach złotych			wykorzystania do zlecenia
Ogółem	2.686.451	1.331.314	1.091.044	40,6
1. Warszawa	1.020.771	523.550	401.202	39,3
2. Białystok	78.240	29.894	24.842	31,7
3. Częstochowa	1.005	75	75	7,5
4. Gdańsk	128.482	94.757	84.152	65,4
5. Gdynia	38.307	33.445	32.397	84,6
6. Katowice	62.220	35.991	29.164	46,8
7. Kielce	137.140	35.463	28.684	20,9
8. Kraków	80.175	33.425	29.400	36,6
9. Legnica	59.650	55.363	55.363	92,8
10. Lublin	123.145	16.737	16.117	13,0
11. Łódź	236.800	106.854	104.363	44,0
12. Olsztyn	70.300	52.350	52.199	74,2
13. Opole	75.740	56.467	40.548	53,5

¹³ Zob. s. 15 i n.

¹⁴ W tysiącach złotych.

14. Poznań z Ag. ¹⁵				
w Gorzowie	134.107	72.769	37.389	27.8
15. Radom	32.995	13.249	12.054	36.5
16. Rzeszów	143.430	33.818	30.880	21.5
17. Szczecin z Ag.				
w Koszalinie	53.610	31.691	27.195	50.7
18. Wrocław	98.599	68.953	55.866	55.8
19. Toruń z Ag.				
w Bydgoszczy	111.735	37.463	29.154	26.0

W liczbach absolutnych – tak pod względem wysokości zleconych jak i wykorzystanych kredytów – pierwsze miejsce zajmuje O/Warszawa, natomiast – o ile wziąć pod uwagę stosunek procentowy kredytów wykorzystanych do zleconych – nad wszystkimi Oddziałami góruje Legnica (92,8%). Z kolei idą: Gdynia (84,6%), Olsztyn (74,2%), Gdańsk – (65,4%); najmniej korzystał O/Częstochowa (7,5%).

Jak wspomnieliśmy wyżej, stopień wykorzystania kredytu uzależniony jest od wielu przyczyn, a w dużej mierze od daty zlecenia kredytów. Słuszność tego znajduje potwierdzenie choćby przy zbadaniu przyczyny znikomego wykorzystania kredytu przez O/Częstochowa. Oddział ten otrzymał przydział kredytów jednocześnie na II i III-ci kwartał rb. dopiero w miesiącu sierpniu.

Są też i pewne trudności w rozprowadzaniu kredytów jak również i w realizacji planowanych inwestycji, o których informują nas Oddziały w swych sprawozdaniach miesięcznych.

Struktura kredytów średnioterminowych jest ściśle wyspecyfikowana co do celów. Ma to dużo stron dodatnich, nie mniej jednak utrudnia rozprowadzenie tych kredytów pod względem technicznym i merytorycznym, wymaga bowiem prowadzenia ewidencji każdego rodzaju kredytu i stwarza konieczność „wtłaczania” poszczególnych pożyczek w przewidziane kategorie kredytobiorców. „Jest to niejednokrotnie kłopotliwe” – pisze Oddział w Krakowie – „gdyż pożyczkobiorca b[ardzo] często biorąc kredyt chciałby go użyć na szereg różnych celów inwestycyjnych, które podpadają pod różne typy kredytów. Stąd nie rzadko wypływa trudność uwzględnienia całego wniosku kredytowego pożyczkobiorcy, gdyż trzeba by udzielić całego szeregu drobnych kredytów na pokrycie jednego wniosku. Przy czym nie rzadko może się zdarzyć, że jedne typy kredytów będą już wyczerpane, podczas gdy w innych grupach będą jeszcze znaczne sumy do dyspozycji. Aby temu zapobiec byłoby wskazanym wprowadzenie kredytu inwestycyjnego również na

¹⁵ Agentura.

ogólne potrzeby gospodarcze, jak to ma miejsce przy kredytach krótkoterminowych. Kredyty inwestycyjne celowe winny być stosowane w tych wypadkach, gdy przeprowadza się poszczególne inwestycje w skali społecznej, np. odbudowa gospodarstw, zakładanie sadów itp. W obecnej zaś sytuacji rolnik, chcąc gospodarstwo swoje zrekonstruować, musi władzom kontrolnym i Bankowi podawać niezgodne z prawdą okoliczności, aby uzyskać pożyczkę na najniezbędniejsze dla siebie potrzeby”.

Stała zwyżka cen materiałów budowlanych jak i wzrost kosztów robocizny, o czym świadczą przede wszystkim nadsyłane Oddziałom poprawki do kosztorysów, powodują również duże trudności w realizowaniu kredytów, gdyż zmieniają podstawy kalkulacyjne inwestycji. Przewidziane przez CUP kredyty okazują się niewystarczające i często zachodzi konieczność zaniechania pewnych inwestycji i przeznaczenia tych sum na pokrycie wzrostu wydatków innych robót.

Poważne utrudnienia – jak donosi nam Oddział w Toruniu – sprawia inwestorom wykonanie wymogów Ministerstwa co do sporządzania kosztorysów, zwłaszcza, w wypadkach oddawania robót przedsiębiorcom. Wiele przedsiębiorstw (przeważnie państwowych) odmawia – wg wyjaśnień klientów – wyodrębnienia w kosztorysach pozycji „robocizna”, a sporządza kosztorysy na całość pracy (umowa o dzieło).

Jak dotychczas większość inwestorów zaopatruje się w materiały na wolnym rynku, motywując to tym, że całego szeregu artykułów nie można dostać po cenach sztywnych, a następnie otrzymanie materiału trwałoby tak długo, że wykonanie inwestycji musiałoby być odłożone na dłuższy przeciąg czasu.

„Dużą przeszkodą do oceny inwestycji” – pisze ten sam O/Toruń – „jest dla nas brak całości planu kredytowego dla zainteresowanych inwestorów. Kwartalne przydziały nie mogą zorientować czy, i w jakich granicach inwestycja może być wykonana ze środków kredytowych, a tym samym realna ocena zamierzonych inwestycji w granicach przyznawanych kredytów może się ograniczyć tylko do fragmentów inwestycji”.

Stan kredytów średnioterminowych zleconych i wykorzystanych na dzień
1.IX.1946 r. w tysiącach złotych

Dział	Grupa pożyczkobiorców	Zlecone do dnia 1.IX.46	Wykorzystane na 1.IX.46	Stosunek wykorzystanych do zleconych
	Ogółem	2.686.451	1.091.044	40,6
VII	I. Kredyty zlecone przez CUP będące w zakresie dyspozycji Ministerstw	2.498.451	936.010	37,4
	Ministerstwo Przemysłu			
	Przemysł cukrowniczy	194.957	61.708	31,6
	Przemysł lniany	6.488	1.742	26,8
	Ministerstwo Aprop. i Handlu			
	Przemysł młynski, olejarski, konserwowy, chłodniczy i inne	161.180	47.876	32,3
	Min. Roln. i Reform Roln. ¹			
	Przedsiębiorstwa podległe MR i RR (ZPNZ i PPT i MR)	725.000	345.000	47,5
	Zagospod. działek z parcel. ²	40.000	667	1,6
	Osadnictwo na Zachodzie	***)305.000	*) 280.272	91,8
	Osadnictwo wewnętrzne	40.00	2.530	6,3
	Produkcja rolna	93.200	10.731	11,5
	Produkcja zwierzęca	153.000	14.809	9,6
	Oświata rolnicza (Instytut w Puławach)	25.000	-	-
	Melioracje	5.000	1.820	36,4
	Różne (zakup i inw. martwych, remont budynków, targowiska, elektryfikacja wsi, budowa silosów)	52.500	14.733	28,0
	Ministerstwo Oświaty		w m. VIII. przyznano całą sumę	
	Polska Akad. Umiejętn. ³	3.500		
	Ministerstwo Odbudowy			
	Zagrody	475.000	120.309	25,3
	Lokalny przem. budowlany	145.000	33.813	23,3
	Ministerstwo Leśnictwa			
	Lasy Państwowe	73.626	-	-
II	Kredyty inne	188.000	155.034	82,5

*) w cyfrze 280.272 mieści się około 20 mln. zł. kredytu konsumpcyjnego z terminem płatności 1 roku.

**) kwota 305 mln. zł. nie obejmuje sumy 40 mln. zł. przeznaczonej Bankowi Związku Spółek Zarobkowych do rozprawdzenia.

¹ Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych (MR i RR).

² Zagospodarowanie działek z parcelacji.

³ Polska Akademia Umiejętności.

Państwowy Fundusz Ziemi

Przejęta przez Państwowy Bank Rolny w okresie sprawozdawczym ogólna należność za działki i inwentarz wyniosła 317.934.11 q żyta, tj. z przeliczenia 127.173.644 złotych.

Stan należności na dz. 1.IX.46 wynosił: 5.201.256,21 q żyta, z przeliczenia 2.057.032.481 złotych.

Zestawienie powyższej należności wg Oddziałów ilustruje tablica na str. 20 [poniżej]

PAŃSTWOWY BANK ROLNY

Sekretariat Generalny

Biuro ekonomiczne

ZESTAWIENIE

należności z tytułu Funduszu Ziemi przejętych przez Państwowy Bank Rolny do administracji w m-cu sierpniu 1946 r. oraz stan należności na dzień 1.IX.1946 r.

Oddziały	Przejęte do administr[acji] w ciągu mca sierpnia 1946			Stan należności na dzień 1 września 1946 r.		
	Ilość pożyczek	Ogólna należność za działki i inwent[arz]		Ilość poży- czek	Ogólna należność za działki i inw[entarz]	
		w q żyta	w zł. z przeliche- nia		w q żyta	w zł. z przeli- czenia
1	2	3	4	5	6	7
Ogółem	5.269	317.934.11	127.173.644	119.797	5.201.256.21	2.057.032.481
Warszawa	1.070	74.760.96	29.904.384	12.454	549.045.68	219.618.272
Białystok	633	22.315.67	8.926.268	11.666	469.723.78	187.889.512
Kielce	690	24.570.16	9.828.064	22.115	705.373.52	199.191.148
Lublin				27.271	1.092.581.52	437.032.608
Radom	775	27.754.70	11.101.880	9.816	320.790.52	211.274.468
Kraków	234	2.668.42	1.067.368	306	4.650.41	1.860.164
Gdańsk				966	99.589.14	39.835.656
Łódź	1.272	107.718.42	43.087.368	26.824	1.361.612.85	521.175.140
Toruń	595	58.145.78	23.258.312	4.665	477.056.06	190.822.424
Rzeszów				3.095	75.306.73	30.122.689
Gdynia				619	45.526.00	18.210.400

Jak z powyższego [zestawienia] wynika, są jeszcze Oddziały, które dotychczas nie przejęły w ogóle żadnych należności Funduszu Ziemi. Poza tym Oddziały: Lublin, Gdańsk, Rzeszów i Gdynia nie otrzymały w okresie sprawozdawczym nowych należności. Jak nam komunikuje O/Rzeszów – WUZ¹⁶ wstrzymał przekazywanie n/Oddziałowi dalszych wykazów, albowiem zgodnie z zarządzeniem Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych przyjęta od końca sierpnia br. stawka 700 zł. za 1 q żyta przy obliczeniach należności za grunty z parcelacji nastęrcza Wojewódzkiemu Urzędowi Ziemskiemu pewne wątpliwości, o wyjaśnienie których zwrócił się do Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych. Jak należy przypuszczać, powyższa zmiana w przeliczeniach jest również powodem nienadesłania wykazów pozostałym wyżej wymienionym n/Oddziałom.

Ważniejsze spostrzeżenia i dezyderaty Oddziałów PBR

Częstochowa

Wszystkie akredytywy, przydzielone przez Instytucję Centralną zostały na dzień 1.IX.br. wyczerpane z wyjątkiem przydziałów na pożyczki średnioterminowe, które nadeszły do Oddziałów w sierpniu rb.

Zapotrzebowanie na kredyty w dalszym ciągu jest duże.

Przy rozdziale przeznaczanego na woj. kieleckie 15 mln. kredytu na akcję siewną 1946 r. Oddział w Częstochowie został pominięty, cała kwota przeznaczona została dla powiatów przyczółkowych. Rozumiejąc należycie potrzebę i ciężkie warunki tych powiatów, Oddział podkreśla, iż w pow. częstochowskim jest 15 gmin w 50% zrujnowanych wskutek działań wojennych, którym również należałoby przyjść z pomocą.

Stwierdzając absolutny brak zainteresowania kredytami osadniczymi, a to ze względu na małą kwotę, jaką można przydzielić jednemu gospodarstwu osadniczemu (10.000 zł.), Oddział uważa za bardzo wskazane podniesienie wysokości pożyczki do 20.000 zł.

Gdańsk:

W związku z klęskami, którymi zostało dotknięte województwo, koniecznym jest przyjść z pomocą rolnictwu przez zwiększanie nasilenia akcji kredytowej.

W pierwszym rzędzie potrzebny jest kredyt średnio-terminowy na zakup koni oraz trzody chlewnej. Minister Rolnictwa i Reform Rolnych – po przeprowadzeniu

---

¹⁶ Wojewódzki Urząd Ziemski.

w terenie inspekcji – obiecał skierować do prawobrzeżnych powiatów 4.000 szt. koni z dostaw UNRRA.

Duże zapotrzebowanie jest również na kredyty osadnicze. Zamiast dotychczasowego zabezpieczenia wekslowego Oddział pobiera skrypty dłużne.

Bardzo pożądaną jest dalszy przydział kredytów średnioterminowych inwestycyjnych. Dzięki tym kredytom przemysł spożywczy przeprowadza intensywne remonty, przygotowując się do kampanii. Przeprowadzone przez Oddział lustracje w finansowanych przez n/Bank: Zakładach Olejarskich „Amada”, 2-ch cukrowniach i 2-ch przetwórnich wykazały zupełną celowość zużycia kredytów.

Przy rozdziale kredytów ogólnych dla Ziemi Odzyskanych Oddział bywa pomiary, jak to miało miejsce przy kredytach średnioterminowych na zakup koni, a ostatnio na zakup prosiąt. Dopiero na skutek interwencji Oddziału, względnie odpowiednich organizacji rozdzielnik został uzupełniony. „Uniknięcie tego rodzaju wypadków byłoby ze wszech miar pożądane, inicjatywa bowiem kredytowania powinna wychodzić raczej od Banku, jako dysponenta kredytów i kierownika finansowego rolnictwa. Poza tym województwo gdańskie, jako zaplecze portów, a tym, samym teren o specjalnym znaczeniu i możliwościach gospodarczych i handlowych, powinno być otoczone specjalną pieczołowitością”.

Katowice.

Zapotrzebowanie na kredyty osadnicze nadal nieznaczące.

Brak ustawy, regulującej zasady spłacania należności przedwojennych (sprawy wpłat okupacyjnych, określenia wysokości należności wyrażonych w złotych w złotych) uniemożliwia definitywne zakończenie prac rekonstrukcyjnych (odtworzenie bilansu przedwojennego i okupacyjnego, sprostowanie wpisów hipotecznych), jak również prowadzenie normalnej administracji przedwojennymi należnościami, co ma ujemne znaczenie nie tylko dla pewnego odcinka n/Banku, ale i dla rolnictwa.

Kraków.

Kredyty wszelkiego rodzaju, a szczególnie krótkoterminowe na ogólne cele gospodarcze cieszą się dużym popytem.

Lublin

Zainteresowanie kredytami inwestycyjnymi dla rolnictwa oraz kredytami obrotowymi jest znaczne, natomiast kredyt dla przedsiębiorstw produkujących materiały budowlane dla wsi (5.000.000 zł.) dotychczas nie ruszył z miejsca pomimo rozreklamowania w terenie.

Powodem niepopularności tego kredytu jest zastrzeżenie, że pożyczkobiorca obowiązany będzie do sprzedaży 50% produkcji na kredyt.

Ogół dłużników nadal wyczekuje ostatecznego rozstrzygnięcia sposobu spłaty zobowiązań przedwojennych, opiewających na złote w złocie. Do czasu załatwienia tej sprawy nie należy się spodziewać normalnych wpływów.

Olsztyn.

Największym zainteresowaniem ze strony rolników cieszą się kredyty na kupno prosiaków oraz kredyty średnioterminowe, zwłaszcza hodowlane. System rozprawiania tej grupy kredytów przy udziale Komisji Kredytowych przysparza dużo kłopotu zarówno Bankowi, jak i rolnikom. Niedostateczna ilość KK¹⁷ powoduje konieczność udziału w większości komisji przedstawiciela n/Banku. Mimo dużego i stałego nacisku ze strony n/Oddziału, przyznawanie kredytów odbywa się b[ardzo] powoli.

W m-cu sierpniu Wydział Funduszków Administrowanych nie otrzymał żadnych kredytów na cele inwestycyjno-gospodarcze i konsumpcyjne, w związku z czym, Oddział powiadomił wszystkie powiatowe PUR-y o wstrzymaniu przyjmowania podań aż do odwołania, występujące jednocześnie do Instytucji Centralnej o przydzielenie dodatkowych kredytów.

Opole.

Brak kredytów, zwłaszcza na zakup koni i na odbudowę „jest dla wsi opolskiej b. bolesny i wpływa hamująco na jej zagospodarowanie”.

Kredyty inwestycyjne dla drobnych rolników idą b[ardzo] powoli. Komisje opiniodawcze w terenie pracują b. ciężko i niesprawnie (na to samo narzeka i O/Olsztyn).

Brak lustratora do kredytów przemysłowych; uniemożliwia to Oddziałowi wypowiedzenie się co do celowości kredytów inwestycyjnych.

Wydział Funduszków Administrowanych nie otrzymał jeszcze blankietów kontokart, wobec czego nie ma możliwości założenia ca 4.500 kont indywidualnych dłużników.

Agentura w Gorzowie.

Wysokość przydzielonego Agenturze przez O/Poznań kredytu na zakup koni jest niewystarczający wobec dużej ilości zgłoszeń. Koniecznym jest zwiększenie dotychczasowego kontyngentu.

---

¹⁷ Komisji Kredytowych.

Realizacja kredytu na zakup prosiat, pomimo duzego popytu, nastepuje powoli glownie wskutek wadliwego wypeelniania dokumentow (zgloszenia musza byc wielokrotnie odsylane do uzupeelnienia).

Kredyty inwestycyjne spotkaly sie z niejednorodnym przyjeciem: pewne ich rodzaje, np. na budowe silosow lub hodowle jedwabnikow nie rokujacy nadziei szybkiej realizacji. Przyczynia sie do tego w duzym stopniu brak inicjatywy i aktywnosci Powiatowych Biur Rolnych. Nie cieszy sie rowniez zainteresowaniem kredyt na lniarstwo. Przy kredytach na podniesienie hodowli trzody i owiec sa trudnosci z otrzymaniem nalezytego materiahu hodowlanego z Izb Rolniczych.

Najbardziej poszukiwane sa kredyty na warzywnictwo.

Rzeszow

Specjalnym popytem ciesza sie w terenie kredyty na zakup inwentarzy i pszczelarski.

Utrudnione jest w duzym stopniu rozprowadzenie gotowkowego kredytu bankowego, poniewaz nie wprowadzono techniki wypłaty gotowki za posrednictwem Kas Komunalnych, ktory to system okazal sie przy realizacjach pozyczek z zeszlorocznej jesiennej akredytywy nader korzystnym.

Wieś chętniej zaciaga zobowiazania krótkoterminowe nizeli na dluzszy okres czasu, obawiajac sie w przyszosc spadku cen plodow rolnych i w konsekwencji trudnosci przy splacie naleznosci (Oddzial z reguly wyjasnia klienteli, ze kredytobiorcy przysluguje prawo przedterminowej splaty pozyczki w dowolnym czasie).

Na normalny tok prac Wydzialu Funduszu Administr[owanych] obejmujacych akcje pozyczek dla osadnikow-repatriantow z kontyngentu „Osadnictwo Wewnetrzne i Fundusz Ziemi”, wplywa nader hamujaco: 1) brak instrukcji dotyczacych ksiegowosci tych pozyczek, 2) odpowiednich kartotek, 3) rejestrów dla skryptow dluznych, 4) ksiegi terminarzy plasn[osci] rat, 5) indeksow kartotekowych.

Wroclaw

Wobec calkowitego wyczerpania przydzialu kredytow krótkoterminowych na kupno prosiat, wskazany jest przyznanie przez Instytucje Centralna dalszej kwoty. Kredyty te ciesza sie specjalna popularnoscia.

Oddzial Krakow i Rzeszow wyrazaja obawy, czy nader skomplikowane poszczegolne elementy akcji kredytowej, objetej dzialalnoscia Naczelnego Komisarza Odbudowy osiedli wiejskich w pasie zniszczen wojennych pozwola na rozprowadzenie odnośnych kredytow w przewidzianych terminach. Dotychczas kredyty te

nie ruszyły z miejsca, do końca okresu sprawozdawczego Oddziały nie otrzymały żadnych wniosków kwalifikacyjnych.

Tablica 1.

PAŃSTWOWY BANK ROLNY
Sekretariat Generalny
Biuro ekonomiczne

Porównanie pozycji bilansowych w milionach złotych

	na dzień 1.VIII.1946	na dzień 1.IX.1946	Zmiany
Stan bierny			
1. Lokaty skarbowe	242,1	233,1	- 9,0
2. Wkłady terminowe	2,8	1,5	- 1,2
3. Wkłady na książeczki oszczędno.	0,2	0,1	- 0,1
4. Rachunki bieżące	5.838,3	6.723,2	+ 884,8
5. Banki krajowe Nostro	1,4	0,6	- 0,8
6. Banki Krajowe Loro	215,1	234,2	+ 19,0
7. Banki Krajowe konsorcjonalne	51,0	51,0	-
8. Redyskonto	1.244,7	1.326,1	+ 81,3
9. Przyjęcie akt rku star[ego]	8,1	8,3	+ 0,2
10. Przyjęcie akt rku okupacyjnego	3,0	3,2	+ 0,2
11. Różne natychm. płatne zob. ⁴	25,7	24,9	- 0,8
12. Sumy przechodnie	175,4	111,6	- 63,7
13. Procenty i prowizja	194,1	225,1	+ 31,0
14. Rozrachunek z Oddział[ami]	140,0	136,0	- 4,0

⁴ Różne natychmiastowo płatne zobowiązania.

Tablica 2.

PAŃSTWOWY BANK ROLNY
Sekretariat Generalny
Biuro ekonomiczne

Porównanie pozycji bilansowych w milionach złotych

	na dzień 1.VIII.1946	na dzień 1.IX.1946	Zmiany
Stan czynny			
1. Kasa i sumy do dyspozycji	1.157,5	1.113,0	-44,5
2. Papiery wart. własne	275,0	275,0	-
3. Banki krajowe „Nostro”	16,9	22,7	+5,8
4. Banki Krajowe „Loro”	0,2	1,1	+0,9
5. Udziały	8,9	8,9	-
6. Dyskonto weksli	2.101,6	2.301,3	+199,6
7. Protesty weksli	7,7	8,7	+1,0
8. Kredyty z rachunków bieżących	2.220,8	2.683,9	+463,1
9. Kredyty krótkoterminowe	830,2	917,0	+86,8
10. Kredyty średnioterminowe	516,2	684,6	+168,3
11. Kredyty konsorcjonalne	101,4	100,0	-1,4
12. Poz. z lokat skarb.	410,4	450,9	+40,5
13. Sumy przechodnie	214,2	179,2	-35,0
14. Nieruchomości		5,0	5,0
15. Ruchomości	7,3	8,0	+0,7
16. Koszty handlowe	99,6	116,0	+16,4
17. Koszty organ. Banku	19,1	19,1	-
18. Koszty usunięcie szkód Wojen.	17,2	17,5	+0,3
19. Rach. wyników roku 1945	9,4	9,4	-
20. Rozrachunek z Oddziałami	128,0	157,0	+29,0
Suma bilansowa	8.142,4	9.679,3	+936,9
Fundusze Administr[owane] Przejęte do Adm[inistracji] należn[ości] Fund[uszu] Ziemi	1.913,3	2.057,0	+143,7
Suma bilansowa łącznie z przyjętymi do Adm[inistracji] należ[ności] Państw[owego] Fund[uszu] Ziemi.	10.055,7	11.136,4	+1.080,6

Tablica 3.

PAŃSTWOWY BANK ROLNY
Sekretariat Generalny
Biuro ekonomiczne

Zestawienie wykorzystanych kredytów krótko i średnioterminowych
wg Oddziałów PBR na dz. 1.IX.[19]46 r. w tys. złotych

Ogółem	7.146.850	100%
1. Warszawa	3.588.017	50,2%
2. Łódź	1.696.116	23,7%
3. Częstochowa	14.834	0,2%
4. Kielce	73.891	1,0%
5. Radom	112.663	1,6%
6. Lublin	54.296	0,8%
7. Białystok	73.501	1,0%
8. Kraków	108.708	1,5%
9. Rzeszów	59.785	0,8%
10. Katowice	200.546	2,8%
11. Opole	158.560	2,2%
12. Poznań	253.774	3,6%
13. Toruń	188.115	1,8%
14. Gdynia	125.011	1,8%
15. Gdańsk	165.301	2,3%
16. Olsztyn	87.241	1,2%
17. Wrocław	104.183	1,5%
18. Legnica	69.473	1,0%
19. Szczecin	31.077	0,4%
20. Gorzów	15.461	0,2%
21. Koszalin	25.792	0,4%
22. Bydgoszcz	506	

Tablica 4.

PAŃSTWOWY BANK ROLNY
Sekretariat Generalny
Biuro ekonomiczne

Zestawienie wykorzystanych kredytów krótko i średnioterminowych wg celu
gospodarczego /stan na 1.IX.[19]46 r./ w tys. złotych

Ogółem	7.146.850	100%
Ogólne potrzeby gospodarcze dla rolnictwa	1.317.529	18,5%
Uruchomienie gospodarstw ogrodniczych	52.943	0,7%
Odbudowę budynków zniszczonych podczas działań wojennych	137.706	1,9%
Zasiewy	253.528	3,6%
Nasiennictwo	66.029	0,9%
Nawozy sztuczne	173.126	2,4%
Żniwa	165.847	2,3%
Hodowla	152.772	2,1%
Cukiernictwo	1.112.760	15,6%
Produkcja specjalna	7.435	1%
Produkcja i zakup narzędzi rolniczych oraz finansowanie mechanicznej obróbki ziemi	766.343	10,7%
Osadnictwo	312.025	4,4%
Eksploatacja lasów	982.497	13,8%
Obrotowy	1.553.843	21,7%
Odbudowa i uruchomienie przedsiębiorstw	20.886	0,5%
Różne	71.581	1%

Tablica 5.

PAŃSTWOWY BANK ROLNY
Sekretariat Generalny
Biuro Ekonomiczne

Zestawienie wykorzystanych kredytów krótko i średnioterminowych
wg kategorii kredytobiorców na dzień 1.IX.[19]46 r. w tys. złotych

Kategorie kredytobiorców	tys. złotych	%
RZECZPOSPOLTA POLSKA	7.146.850	100
I. ROLNICY	852.088	11,9
a) indywidualnie	845.875	11,8
b) grupowo	6.123	0,1
II. SPÓŁDZIELNIE	116.144	1,6
a) kredytowe	78.299	1,1
b) rolniczo-wytwórcze	19.742	0,2
c) rolniczo-handlowe	6.315	0,1
d) spożywcze	5.146	0,1
e) inne	6.642	0,1
III. ZWIĄZKI I INSTYTUCJE KOMUNALNE	212.555	3,0
a) wydziały powiatowe	9	
b) komunalne kasy oszczędn[ości]	205.890	2,9
c) gminne kasy pożyczkowo] oszczędn[ościowe]	–	–
d) inne komunalne	6.656	0,1
IV. PRZEDSIĘBIORSTWA ROLN.-HANDL. ⁵ i ROLNICZO-PRZEMYSŁOWE	3.926.170	55,0
a) prywatne	634.056	8,9
b) państwowe	1.786.281	25,0
c) pod zarządem państwowym	1.327.538	18,6
d) komunalne	178.295	2,5
V. ZARZĄDY PAŃST. ÓSRDOKÓW I GOSP. WZOROW. oraz INSTYTUC. KULT. ROLN. ⁶	890.867	12,4
VI. URZĘDY I INSTYTUCJE PAŃSTWOWE	984.946	13,8
VII. RÓŻNE	164.080	2,3

⁵ Rolniczo-handlowe.

⁶ Zarządy Państwowych Ośrodków Gospodarstw Wzorowych oraz Instytucji Kultury Rolnej.